

LA LLUM DE MITJA TARDA S'HI ENCANTA, a l'interior de la barberia. Amb una vibració incerta, primaveral, ressegueix parets, rajoles, prestatges on s'afilaren ampolles de colònia i pots amb locions diverses. Els miralls, que fan joc amb les altes butaques, retornen la llum, feta visible en un polsim finíssim.

L'Esteve, antic exiliat republicà, és un home prim, d'ulls riolers i cabells estufats, de color castany. El mentó, que li surt com la proa d'una nau, revela una certa energia, contradita per les galtes xuclades. Els moviments són bruscos, nerviosos, i la bata blanca, d'una netedat asèptica, li dona un aire d'infermer. Però, amb la navalla a la mà, sembla un altre home. I la passa, amb molta cura, per la barba del client.

Pere Mas se l'escolta amb atenció.

—Al camp de refugiats hi feia un fred que pelava... Van repartir algunes mantes esfilagarsades. Poques. No n'hi havia prou per a tothom.

—Us van tractar bé els francesos?

—Què vols que et digui? Els vigilants eren una mica salvatges. Imagina't: negres, del Senegal...

—I el menjar?

—No gaire bo. Un caldo estrany, amb lleties... Molts van agafar diarrea. I es formaven llargues cues per anar a

la comuna, si se'n pot dir així. Era una fossa excavada a l'extrem del camp.

En Pere somriu, amb la cara ensabonada. Cau a terra un floc d'escuma. El barber no se n'adona, arrossegat per l'evocació d'uns dies amargs.

—I el pitjor de tot va ser l'enfonsament, el fracàs d'uns ideals. La República se n'havia anat a l'aigua.

—I no crec que torni. Franco aguanta fort. Retiren els ambaixadors i no passa res.

—Va ser una foguerada. A París, ens vam reunir uns quants de la CNT, per fer projectes...

”A l'últim, vaig decidir tornar pel meu compte.

—No temies represàlies?

—Pensava que era un bon moment. Després de la caiguda de Hitler, van aprovar el Fuero de los Españoles, i semblava que el règim es volia rentar la cara.

—Havien de canviar la imatge, davant dels vencedors...

—Encara que constava com a *desafecto* al règim, m'han deixat tranquil.

I l'Esteve branda amb seguretat la navalla, que respren-
deix quan hi arriba un esquitx del ressol de la tarda. És un
dia tebi de primavera. El mirall mostra la imatge d'una cara
ben afaitada, impecable. La bata blanca del barber fa joc
amb l'escuma del sabó. I una mosca silenciosa s'esmuny a
través de la porta entreoberta.

Una última passada, amb el raspall. Al cap d'un mo-
ment, en Pere s'aixeca, olorós de colònia. Es treu la cartera
de la butxaca, paga i se'n va.

AL'ESGLÉSIA D'ISSAUNA, EL FUM DE L'ENCENS puja fins a les voltes, mentre els fidels canten, amb un ròssec massa lent, el "Tantum ergo". És un diumenge de juny, a la tarda; acabat el rosari, té lloc l'Exposició del Santíssim. A en Lluís, la flaire penetrant de l'encens gairebé el mareja. De genolls, al costat de l'Àurea, la seva mare, es pregunta què signifiquen aquelles estranyes paraules en llatí. Els escolans fan cara d'avorriment.

A l'altar, el sacerdot presideix la solemne cerimònia. Mostra a tothom la daurada custòdia, i els devots entonen l'himne litúrgic amb confiada docilitat. Són fidels, en el ple sentit de la paraula. Hi ha una clara majoria de dones.

Les grans rajoles grises, amb sanefa negra, accentuen l'austeritat del temple —antiga col·legiata de Santa Maria. Les altes columnes neoclàssiques, de base quadrada, fan pensar en una greu i freda catedral del segle XVIII. Les capelles laterals són buides, a causa dels ultratges de la guerra civil. Fa poc, han restaurat l'altar major: pintures al fresc, de colors suaus —massa acadèmiques—, una nova fornícula, amb la Verge Assumpta voltada d'estels, dues grans llànties que pegen del sostre...

En Lluís ja n'està cansat, de tantes pregàries. Es remou, neguitós, al banc de fusta. La mare, se'l mira de reüll; amb un xiuxiueig, l'havia avisat dues vegades.

A la fi, surten de l'església. Les beates fan rotlle, i encara no s'han tret la mantellina —una blonda negra, finíssima. En un racó, tot parlant, capcinegen unes filles de Maria, ja madures. El sol de juny bat amb força. Quatre homes s'apleguen sota les voltes de la plaça, a l'ombra fresca. En Lluís els reconeix: un botiguer de robes, un ferrer, dos pagesos de cara colrada...

I, tot d'una, una cridòria trenca l'apagada monotonia de les converses. Uns noiets davallen de Cap de Vila, pel carrer de Santa Margarida. Despentinats, amb camisa ratllada i pantalons curts, mostren, sota el sol de juny, una alegria quasi salvatge. Algun, espitregat, amb la camisa oberta, sembla un *clavell morenet*. Un company jugarer li fa pesigolles al melic... Un altre amolla un comentari picardiós, amb paraules grolleres. I esclata un cor de rialles.

Les beates, amb mantellina, insinuen una ganyota de menyspreu. Alguna, fins i tot, s'escandalitza. Les Filles de Maria, madures i comprensives, s'allunyen discretament, pel carrer de la Font.

En Lluís —una mica més civilitzat que els nois de Cap de Vila— es mira la colla de brivalls amb una espurna de recel. Però, en el fons, l'admiració es barreja amb la gelosia. La mare, simplement, els ignora.

Un dels nois —el Ton de cal Plataire—, company d'escola d'en Lluís, se li acosta. Té dos anys més que ell. I, alegrement, exclama:

—Vinga, home! No facis aquesta cara de peix passat.

—Què t'empatolles?

—És clar, el rosari és molt avorrit... Vine amb nosaltres.

—On aneu?

—A la bassa de cal Tres-cents.

Diu aquestes paraules amb una mitja rialleta. Sap que en Lluís no hi ha anat mai a banyar-se, nu, en aquella bassa. Gairebé sembla propietat dels nois de Cap de Vila.

—Ens banyarem de pèl a pèl! Te'n dones vergonya, eh?

—Vergonya? Per què?

—Com que no has vingut mai...

—Això no vol dir res.

—L'altre dia ens espiaven unes xiquetes, darrere d'unes canyes. El Ramon, quan les va veure, va córrer cap a elles. Anava trempat, amb la cigala dura com un roc... Una el va assenyalar, amb el dit, i les altres van fugir esperitades.

Un esclat de rialles acompanya les paraules del Ton. En Lluís s'ha enrojolat i no sap què dir...

El Ramon —l'heroi de la bassa— intervé.

—Si no t'ho creus, vine i em veuràs. Guanyo tots els concursos de llargada...

Paraules corejades amb una altra rialla.

El Ton, amb un deix afectuós que no dissimula la ironia, li posa la mà damunt l'espatlla:

—Animat, Lluís! Demostra que ets un home...

I se'n van, amb la gatzara de costum.

LA CASA D'EN MIQUEL, BASTIDA AL PEU del campanar, és gran i fresca, a l'estiu. El sostre alt, en la penombra, i unes fines motlures estucades li donen un aire quasi senyorial. El trebol és enrajolat amb cairons vermellors, que la mangra fa lluir. Una alenada de nostàlgia recorre tot el pis: ròssec de la penúltima dècada del segle XIX.

Avui tenen visita. El senyor Pujol, tocat i posat, amb barret de feltre, va vestit sempre amb una impecable elegància. És el director d'una banca local.

L'arrencada de la conversa és una mica lenta. El visitant comenta, afalagador:

—Té un bon tiratge, aquesta estufa.

—Sí. El sostre és alt, i el tub fa una sola colzada.

—I quina escalfor que dona! El ferro es posa roent...

Hi ha una petita pausa. El visitant pregunta:

—És de llenya?

—No. Va amb pinyol d'oliva i amb clofolls d'ametlla.

—Tot barrejat?

—Sí. Ens ho van aconsellar, i n'estem contents. Mai no havíem tingut tanta escalfor com enguany.

L'Àurea ha servit cafè. Les tasses fumejen.

En Miquel —el pare d'en Lluís— és pastisser, i vol sol·licitar un crèdit, a fi de renovar maquinària. La batedora, per exemple, és molt antiga. Hi ha, també, la possibilitat

de canviar el forn de llenya per un de més modern, elèctric. Els feixos de sarments ocupen molt espai, a les golfes, i no són fàcils de manejar.

La idea ja fa temps que li balla pel cap. Però les restriccions de llum són un inconvenient greu. I no s'acaba de decidir.

Un dia va trobar, pel carrer, el senyor Pujol, el qual, cerimoniós com sempre, s'interessa per la marxa del negoci. I van acordar que es veurien el diumenge a la tarda. Les condicions del crèdit serien el tema principal de la conversa.

En Miguel no queda gaire satisfet. D'altra banda, corrien rumors contradictoris sobre les restriccions de llum; ningú no sabia, amb certesa, quan acabarien... Cautelós, en Miquel pensa que fora millor ajornar els projectes per a un altre any.

Justament quan el senyor Pujol s'acomiadava, arribaren els veïns. En Jaume i la Montserrat formen un matrimoni ben avingut; ell treballa de pagès i ella, no fa gaire, va instal·lar una perruqueria. De tant en tant, van a casa d'en Miquel i de l'Àurea.

L'Àurea i la Montserrat són bones amigues. Els agrada de regirar baguls i calaixeres, a la recerca de peces antigues: ventalls de seda, vestits finíssims de mussolina, cossets de vellut, faldilles i gipons de l'àvia... Un dia, van trobar, en un bagul de les golfes, una cortina de tul, esflagarsada, i ara miren de cosir-la: quedaria molt bé, a l'extrem de la sala, prop de la tauleta de fusta amb peanya.

Mentrestant, els homes, dempeus, han iniciat una breu conversa. De seguida, callen i miren a través dels vidres del balcó. La sala roman en la penombra. És una tarda d'hivern, ennuvolada i trista. No passa ningú pel carrer. Els vidres, velats, accentuen la sensació d'isolament.

—Quan començareu a collir olives?

—Demà. Ja tenim les borrasses a punt.

—Hi haurà bona collita?

—Em sembla que sí.

—Així, al molí de l'oli deuran tindre molta feina.

—Segur. Comptant-hi les hores de la nit...

—Ah! És clar. L'oli no declarat. Els sacs d'olives que l'inspector no ha vist mai...

—Bé ens hem de guanyar la vida, els pagesos.

En Miquel somriu. Sap que el mercat negre és en ple funcionament i que, a les ciutats, l'oli serà més car que mai. Ell tampoc no en té prou, amb la farina i el sucre que li donen a la *comissaria d'abastos*.

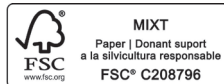
Al cap d'una estona, les dues parelles s'asseuen a taula, no gaire lluny de l'estufa. Com altres diumenges, s'ho passaran molt bé amb el joc de la loteria... Cada u disposa d'un cartró, amb les caselles deis noranta-nou números. I ja tenen a punt el petit bombo metàl·lic, amb totes les boles. Cal només fer-lo rodar; s'obrirà una portella i caurà la bola de la sort... L'atzar del joc alegrarà una mica la dècada dels anys quaranta, ennuvolada i trista.

A fora, la llum de la tarda gairebé s'ha fos. Comencen a caure volves de neu.

© del text: Jordi Pàmias Grau, 2025
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L., 2025
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: març de 2025
ISBN: 978-84-1303-628-1
DL: L 174-2025
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L.
www.bobala.cat

— imprès a **lleida** —

Paper certificat pel Forest Stewardship Council®

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.